

Теоретичні засади формування та використання виробничого потенціалу підприємств

Бойківська Г.М.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємств і корпорацій
Вінницького навчально-наукового інституту економіки
Тернопільського національного економічного університету

У сучасних умовах господарювання виробничий потенціал підприємства безпосередньо пов'язаний з темпами соціально-економічного розвитку країни. Підвищення ефективності використання виробничого потенціалу зумовлює зростання продуктивності промислового виробництва, а отже, збільшення обсягів і накопичення інвестиційних ресурсів для забезпечення розширеного відтворення, тобто динамічного розвитку економічної системи в цілому.

Ключові слова: виробничий потенціал, фактори формування, ефективність, продуктивність, конкурентоспроможність, промислове підприємство.

Бойкивская Г.М. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЙ

В современных условиях хозяйствования производственный потенциал предприятия напрямую связан с темпами социально-экономического развития страны. Повышение эффективности использования производственного потенциала способствует росту производительности промышленного производства, а значит, увеличению объемов и накоплению инвестиционных ресурсов для обеспечения расширенного воспроизводства, то есть динамического развития экономической системы в целом.

Ключевые слова: производственный потенциал, факторы формирования, эффективность, производительность, конкурентоспособность, промышленное предприятие.

Boikivska G.M. THEORETICAL PRINCIPLES OF FORMATION AND USE OF THE PRODUCTION CAPACITY OF ENTERPRISES

In the current economic conditions, the production potential of the company is directly related to the pace of socio-economic development. More efficient use of productive capacity contributes to productivity growth in industrial production, and hence increasing volumes and therefore accumulate investment resources for expanded reproduction, ensuring that the dynamic of the economic system as a whole.

Keywords: production capacity, factors of efficiency, productivity, competitiveness, industrial plant.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Основою виробництва промислових підприємств країни є виробничий потенціал. Від того, на скільки результативно використовуються виробничі ресурси підприємств, залежить стабільність і розвиток національної економіки.

На промислових підприємствах матеріалізуються результати науково-технічного прогресу. Саме на цьому рівні економіки втілюються останні досягнення науки та техніки. Масштаби, рівень досконалості, рівень і ефективність використання виробничих ресурсів підприємства створюють реальні передумови економічного зростання та визначають його конкурентоспроможність. Останнє формує стійкий інтерес дослідників і практиків до проблеми оцінювання наявного виробничого потенціалу й ефективності його віддачі. Актуальність дослідження проблем

ресурсного забезпечення підприємств визначається також їх роллю у збільшенні масштабів суспільного виробництва, забезпеченні стабілізації економічного розвитку промислового комплексу і країни в цілому [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам ефективного використання та управління виробничим потенціалом підприємств присвячено чимало праць як закордонних, так і вітчизняних учених-економістів. Зокрема, значний внесок у вирішення цих питань зробили такі вчені, як Л. Абалкін [2], В. Герасимчук [3], С. Іщук [4], Н. Краснокутська [5], Е. Фігурнов [6], В. Свободін [7], Д. Шевченко [8] та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Під час формування ринкової економічної системи набувають особливої актуальності проблеми планування та оптимізації можливостей підприємств дов-

гострокового й поточного характеру. Досвід закордонних країн свідчить про необхідність утворення гнучких виробничо-організаційних систем, що давало б змогу миттєво реагувати на зміни в навколишньому середовищі. З огляду на це, необхідно приділити увагу переосмисленню концептуальних підходів до створення та розвитку вітчизняних підприємств, насамперед до процесів цілеспрямованого формування їх потенціалів.

На сьогодні процесам формування виробничого потенціалу підприємства недостатньо приділяють уваги. Кризовий стан національної економіки та окремих підприємств, що супроводжується недовикористанням виробничих потужностей, накопиченням понаднормативних запасів матеріалів і готової продукції, скороченням чисельності працівників, зниженням їх кваліфікаційного рівня й продуктивності праці та іншими негативними явищами, приводить до втрати потенціалу сучасних виробничо-комерційних організацій, який формується за допомогою нагромаджених ще за радянських часів основних фондів, земельних ділянок, технологій тощо [9].

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування конкурентоспроможного потенціалу підприємства безпосередньо пов'язано з його виробничими можливостями. Для успішного вивчення та дослідження виробничого потенціалу підприємства доцільно визначити його склад і структуру.

У процесі дослідження поглядів вчених-економістів на дефініцію «виробничий потенціал», зроблені такі узагальнення поняття:

– це система відповідним чином організованих і спрямованих на досягнення поставлених цілей ресурсів підприємства, яку складають відповідні системи: персонал, матеріально-технічна та організаційно-управлінська підсистеми;

– це сукупність вартісних та натурально-речових характеристик виробничої бази, яка виражається в потенційних можливостях виробляти продукцію певного складу, технічного рівня та якості в необхідних обсягах [2].

Під виробничим потенціалом підприємства деякі вчені розуміють сукупну можливість промислового підприємства забезпечувати на основі наявних ресурсів максимально можливі обсяги виробництва товарів і послуг: «...під виробничим потенціалом розуміється максимальна можливість випускати конкурентоспроможну продукцію, підвищувати ефективність діяльності на основі раціонального використання всіх видів ресурсів» [5].

С. Іщук стверджує, що виробничий потенціал промислового підприємства – це складна, організована, динамічна система, яка формується з множини елементів, що перебувають у взаємозв'язку та взаємодії і виконують різні функції в процесі виготовлення продукції необхідної якості та в терміни, визначені ринком [4].

Диспропорції, що складаються у розвитку і використанні окремих видів ресурсів, різке падіння обсягів виробництва промислової продукції, звуження потенційних можливостей України зумовлює необхідність використання глибинних резервів виробничих ресурсів, що виникають на стику логістичного ланцюга їх формування і використання: «технологія – техніка – матеріали – людина – витрати – результат». Сьогодні використання зазначених вище можливостей є ключовою проблемою розвитку економіки України. Дослідження в цій галузі ставлять завдання пошуку шляхів зниження ціни, що сплачується суспільством у вигляді одноразових вкладень і поточних витрат за кожен відсоток приросту національного доходу, поліпшення тим самим економічної бази технічного та соціального прогресу.

З переходом економіки України на шлях ринкових перетворень різко розширилися межі самостійності підприємств. Тепер збільшення виробничого потенціалу цілком залежить від економічних можливостей і гнучкості стратегічних цілей їх розвитку. Це зумовлює потребу постійного пошуку резервів і нових можливостей у використанні власних ресурсів. Останнє вказує на важливість об'єктивного оцінювання наявних резервів, їх параметрів і характеристик, пошуку шляхів ефективного використання. При цьому ресурси підприємств і їх реальні можливості повинні розглядатися як об'єкт цільового управління, а їх параметри (обсяг, структура показників, рівень використання, фактори, які на них впливають, та ефективність віддачі вкладених коштів) стають основою моделювання стратегічного та тактичного розвитку виробництва й управління.

У процесі дослідження виявлено, що виробничий потенціал підприємства характеризується як складна система ресурсів виробництва, що перебувають у взаємозв'язку і взаємозалежності. Використання кожного виду ресурсів повинне здійснюватися з урахуванням таких їх системних особливостей, як інтегрована здатність кожного виду ресурсу та їх сукупності в цілому, досягнення збалансова-

ного оптимального співвідношення між ними та їх можливостями до розвитку і сприйняття НТП. Системний підхід до вивчення, оцінювання та використання виробничо-ресурсної бази дає змогу створити передумови й сформулювати такий їх склад, якісні характеристики, такі регламенти виробничого використання і перебігу техніко-економічних процесів, які чутливо реагують на зміну ринкової ситуації, зовнішніх і внутрішніх об'єктивних умов, характеризуються гнучкістю параметрів, які змінюються під впливом зовнішнього та внутрішнього середовищ [1].

Оперування в управлінській теорії та практиці такою категорією, як виробничі ресурси та резерви ресурсної бази підприємства, дуже важливе з огляду на якісне та кількісне поліпшення їх раціонального використання й оптимальної віддачі витрачених на них коштів. Системне дослідження питань оцінювання результатів використання ресурсної бази дає можливість визначити її оптимальну структуру для досягнення головних цілей підприємства, визначити умови та забезпечити можливість практичної реалізації резервів не лише кожного елемента виробничих ресурсів окремо, а і їх ефективної взаємодії. Причому результатом такої взаємодії є значне зростання загальної ефективності та можливість одержання необхідного результату при меншому обсязі ресурсної бази завдяки інтеграції продуктивних здатностей ресурсів у єдиному процесі. Створюється конкретна реальна перспектива якісної орієнтації внутрішньої структурної політики всього підприємства та його окремих виробничих процесів у напрямі найбільшої ефективності завдяки дешевшим і менш дефіцитним ресурсам і зростанню їх віддачі завдяки ефективному менеджменту.

Системний аналіз виробничих ресурсів дає змогу краще зрозуміти суть особливостей вияву і механізм використання таких найважливіших характеристик виробничої системи, як гнучкість, виробничий потенціал, конкурентоспроможність, маркетингові виробничі можливості [7].

Дослідження змісту кожного елемента ресурсної бази підприємства, тенденції їх розвитку і форм взаємодії між ними дають можливість удосконалити систему управління виробництвом у цілому. Це стає особливо необхідним у процесі функціонування підприємства в ринкових умовах з метою підвищення його конкурентоспроможності, що зумовлюється темпами відновлення продукції, індивідуалізацією й ускладненням її

характеристик завдяки зменшенню витрат на виробництво та забезпеченню доступної для споживача ціни.

Наявність конкурентоспроможного виробничо-ресурсного потенціалу промислового підприємства – гарантія економічної життєздатності й забезпечення досягнення економічних цілей його розвитку.

Економічна категорія «виробничі ресурси», «виробничий потенціал» у технічній, суспільно-політичній та економічній літературі відомі давно. Вони розглядаються в працях Л. Абалкіна [2], В. Авдєєнка, В. Кузьменка та багатьох інших учених, де висвітлюється поняттєвий апарат, структура, оцінка величини аспектів. Водночас у більшості праць подані результати досліджень соціалістичної системи господарювання, а виробничий потенціал і його резерви розглядаються в масштабах народного господарства чи галузі. Формулювання поняттєвих категорій виробничих ресурсів, їх значущість і використання розглядаються для розробки шляхів підвищення ефективності використання ресурсів на макрорівні. Врахування системних особливостей виробничих ресурсів на рівні промислового підприємства практично не здійснюється.

Це зумовлено тим, що у вітчизняній економічній науці переважав підхід до вивчення підприємства як механічного з'єднання ізолюваних та об'єктивно не пов'язаних між собою виробничих ресурсів і факторів. Так, багато праць присвячено дослідженню специфіки та пошуку шляхів збільшення ефективності використання основних фондів, трудових ресурсів, обігових коштів, інформації тощо. У менших масштабах розроблялися економічні проблеми використання технологій. Промислові підприємства з їх виробничим потенціалом як сукупністю елементів, що перебувають у діалектичному зв'язку та взаємозумовленості та функціонують як єдине ціле, для оцінювання резервів його використання (в економічних дослідженнях соціалістичної економіки) як спеціальний об'єкт дослідження практично не вибиралися.

На нашу думку, в сучасних умовах дослідження шляхів економічного розвитку підприємств має починатися з об'єктивної оцінки наявних маркетингових, організаційних можливостей і ресурсної бази підприємства, а також резервів наявного потенціалу. Науковий і практичний пошук шляхів виходу з економічної кризи та стабілізації економічного розвитку на мікрорівні в межах окремого підприєм-

ства доцільно розглядати як одне з головних завдань підвищення рівня управління економікою держави. При цьому потрібно переходити від поверхового фрагментарного розгляду складових до їх сукупності, до розуміння нових можливостей і властивостей ресурсів за їх об'єднання в єдину ресурсну базу. Особливу увагу треба звернути на процеси внутрішньої взаємодії як усередині кожного елемента-ресурсу як окремої підсистеми, так і об'єднанню окремих видів ресурсів між собою в єдине ціле – ресурсне забезпечення підприємства. На нашу думку, в умовах розширення видів ресурсів, що залучаються у виробництво, і зростання їх дефіцитності резерви промислового виробництва слід шукати не в додатковому споживанні матеріальних, технічних, трудових та інших видів ресурсів, а у використанні їх інтегральних здатностей, в оцінці та забезпеченні високої ефективності використання кожного виду ресурсів, установленні граничних нормативів ефективності, у створенні умов для повної реалізації наявних резервів.

Нами запропоновано розгляд виробничих ресурсів на рівні окремо взятого підприємства. При цьому вони досліджуються, з одного боку, як складові елементи (матеріальні, технічні, трудові й організаційні) потенціалу підприємства, з іншого – як самостійні об'єкти управління ефективною використання ресурсів виробничої системи.

Одним із перших в економічній літературі поняття ресурсів використав у своїх працях радянський учений-економіст Л. Анчишкін [10]. Досліджуючи виробничий потенціал, він включив до нього перелік ресурсів, що у разі їх використання у виробничому процесі набувають форми факторів виробництва. Ресурси підприємств у радянській економічній літературі найчастіше ототожнювали з категоріями «потенціал», «ресурсний потенціал», «економічний потенціал», «потенціал промислового підприємства».

Слово «потенціал» в «Економічному словнику» трактується як «економічний потенціал народного господарства», що характеризується кількістю трудових ресурсів, якістю їх підготовки, обсягом виробничих потужностей промисловості та будівельних організацій, потенційних можливостей лісового господарства, наявністю транспортних засобів, довжиною транспортних магістралей, розвитком галузей невиробничої сфери, досягненнями науки, техніки й ресурсами розвіданих корисних копалин [11].

У працях окремих авторів під виробничими ресурсами розуміються засоби виробництва, трудові ресурси, а також природні ресурси, залучені до економічного обігу. У роботах А. Анчишкіна [10] ресурси підприємств включаються до складу виробничого потенціалу і являють собою виробничі ресурси, їх обсяг, структуру, технічний рівень і якість.

Д. Шевченко [8] розглядав виробничий потенціал різних рівнів господарювання, відзначаючи при цьому, що він відрізняється один від одного такими особливостями, як масштабність, характер діяльності та рівень зайнятості. Таким чином, у багатьох дослідженнях періоду соціалістичної економіки проблема оцінювання ресурсів народного господарства та визначення напрямків підвищення ефективності їх використання вирішувалася на макрорівні. При цьому як загальна характеристика часто використовувалася категорія «продуктивні сили суспільства». На рівні промислових підприємств цією проблемою займалися менша кількість дослідників, зокрема, В. Авдєєнко, О. Федонін.

Ресурсний підхід до дослідження виробничого потенціалу набув досить широкого поширення серед науковців. Тут можна виокремити два напрями. Автори першого розглядали виробничий потенціал як сукупність ресурсів без урахування їх зв'язків та участі у процесі виробництва (Л. Абалкін, І. Лукінов). Інша група вчених (Е. Фігурнов, В. Свободін, Д. Шевченко, В. Авдєєнко та інші) трактувала виробничий потенціал як сукупність ресурсів, спроможних виробляти певну кількість матеріальних благ. Т. Хачатуров включив до виробничого потенціалу виробничі потужності та кваліфіковані кадри. С. Хейнман розглядав виробничий потенціал як суму виробничого апарату, рівня технології, природних ресурсів, матеріально-сировинного балансу, наявної системи комунікацій, організації та системи отримання, опрацювання й передавання інформації, кадрів сфери виробництва, їх кваліфікації та загальної підготовки. В. Архипов до складу виробничого потенціалу вводив виробничі фонди, кадри, ресурси управління й організацію виробництва, а також науково-технічну інформацію. Теоретичний аналіз поглядів названих учених показує, що навіть у централізованому регульованій економічній системі проблема оцінювання складу та стану використання ресурсів належала до складних і недостатньо розроблених. При цьому більша увага приділялася категорійному апарату, визначенню складу елементів ресурсів і

значно менша – питанням їх якісного та кількісного оцінювання, визначенню резервів їх використання і підвищення ролі та можливостей кожного елемента в досягненні кінцевих економічних результатів виробництва [12].

Сьогодні, коли промислові підприємства отримали цілковиту економічну самостійність, проблема підвищення власних ресурсних можливостей відчувається досить гостро. Вона потребує розв'язання багатьох завдань, зокрема, ресурсного забезпечення підприємств (склад, структура, якісні та кількісні параметри й характеристики ресурсів), вирішення проблем їх об'єктивного економічного оцінювання, ефективної взаємодії та використання тощо. Серед перелічених завдань, на наш погляд, першочерговими є ефективне використання й оцінювання наявних ресурсів та їх граничних можливостей. Тут ідеться про конкретні об'єктивні методи оцінювання ресурсної бази підприємства, створення умов для їх найкращого використання й ефективного управління цим процесом.

Забезпечення високої мобільності й ефективності використання наявних на підприємствах ресурсів повинно базуватися на повному та об'єктивному оцінюванні рівня й наявності невикористаних ресурсних можливостей. Останнього можна досягти посиленням економічної роботи в напрямку кількісного і якісного вивчення ресурсної бази підприємств з урахуванням її обсягу, достатності, ефективності використання та наявності реальних резервів. Насамперед, на нашу думку, її слід розглядати як самостійний і систематичний процес в управлінні виробництвом, що містить у собі різні аспекти економічного аналізу та економічного оцінювання тенденцій використання ресурсів, в оперативному встановленні причин і факторів, що вплинули на зміну очікуваних результатів діяльності підприємства.

Проблема полягає у відсутності достатньо об'єктивних критеріїв оцінювання вкладу кожного виду виробничих ресурсів у досягнення економічних цілей підприємства в умовах ринку. Це перешкоджає розвитку аналітичної бази прийняття управлінських рішень і розробці тактики та стратегії використання ресурсного потенціалу [13]. Формування методичного апарату оцінювання ефективності використання та рівня участі ресурсного забезпечення у формуванні прибутку підприємства має починатися з їх вивчення, систематизації та класифікації на окремі самостійні групи. З цією метою можна використовувати

групування ресурсів за факторами, що визначаються в економіці як фактори виробництва. За цим принципом можна виділити технічні, трудові та матеріальні складові. Крім того, необхідно виділити також такі, що забезпечують об'єднання та використання перших трьох груп у єдиному виробничому процесі, зокрема: фінансові, інформаційні, організаційні та просторові ресурси. Незважаючи на те, що вони різні за своєю економічною природою та роллю у виробничій системі, вони перебувають у тісному зв'язку один з одним і є обов'язковими елементами виробничо-комерційного циклу. При цьому, залучені до виробничого процесу одночасно, вони набувають нових властивостей, яких кожен з них окремо не має.

Визначено, що виробничий потенціал як економічна категорія має свою структуру й певні особливі процеси, які характерні для його розвитку. На думку С. Іщук, елемент виробничого потенціалу – це виробничий ресурс, який стає складовою частиною виробничого процесу. Елементами виробничого потенціалу підприємства можна вважати всі ресурси, які так чи інакше пов'язані з функціонуванням підприємства. Вибір найважливіших із їх величезної кількості є досить складною проблемою, про що, зокрема, свідчить існування різних поглядів щодо складу виробничого потенціалу [4].

Основна проблема під час дослідження виробничого потенціалу переробних підприємств полягає в тому, що всі його елементи функціонують одночасно і в сукупності. Тобто виробничий потенціал є системою, причому складною та динамічною, оскільки саме взаємозв'язки між окремими його складовими безпосередньо впливають на структурні елементи, модифікуючи вихідні властивості й закономірності їх функціонування, зумовлюючи тим самим перехід потенціалу в новий якісний стан як єдиного цілого, тобто системи вищого порядку.

Розглянемо ще один підхід до структури та складу виробничого потенціалу, відповідно до якого це поняття розглядається, як наявні та приховані можливості підприємства щодо залучення та використання факторів виробництва, для випуску максимально можливого обсягу продукції (послуг). Його треба також сприймати як сукупність ресурсів, що функціонують і здатні виробляти певний обсяг продукції. Саме це підтверджує думку, що виробничий потенціал є поліструктурною системою.

До його складу належать:

- потенціал землі та природно-кліматичні умови;
- потенціал основних фондів;
- потенціал обігових фондів;
- потенціал нематеріальних активів;
- потенціал технологічного персоналу [1].

Під час узагальнення теоретичних засад формування та використання виробничого потенціалу доцільно звернути увагу на проблему управління ним. Ціль вивчення питань управління виробничими можливостями полягає в тому, щоб сприяти розвитку практичних навичок з питань формування й методів оцінювання потенціалу промислового підприємства в умовах ринкової економіки.

Досліджуючи цю проблематику, визначено, що виробничий потенціал промислового підприємства об'єднує в собі низку характеристик, зокрема, просторові й тимчасові, та концентрує водночас три рівні зв'язків і відносин. По-перше, він зображає минуле, тобто сукупність особливостей, накопичених системою в процесі її становлення і таких, що зумовлюють можливість її функціонування та розвитку. У цьому аспекті поняття «потенціал» практично набуває значення поняття «ресурс». По-друге, він розкриває рівень практичного застосування та використання наявних задумів, чим забезпечує розмежування реалізованих і нереалізованих можливостей. Зважаючи на це, поняття «потенціал» частково збігається з поняттям «резерв». Розглядаючи структуру потенціалу з цих позицій, варто враховувати, що в першому випадку структурні елементи виробничого потенціалу, що залишилися в нереалізованому вигляді, приводять до зниження ефективності його функціонування (наприклад, невикористовувані в роботі трудові навички втрачаються, нереалізовані особистісні здібності руйнуються), а в другому випадку «надлишковий» запас сил і здібностей працівника забезпечує гнучкість і маневрування розвитку системи щодо змінюваних умов праці. По-третє, він орієнтується на розвиток (на майбутнє). Оскільки потенціал є єдністю стійкого й мінливого станів, він містить (як можливі) елементи майбутнього розвитку. Рівень потенціалу, розкриваючи наявний стан системи, зумовлений тісною взаємодією всіх трьох перелічених станів, що і відрізняє його від таких, на перший погляд, понять, як «ресурс» і «резерв».

Конкретним виразом виробничого потенціалу кожного підприємства є його виробнича потужність. Потужність вимірюють кількістю виробленої продукції підприємства в нату-

ральних одиницях. Причому мова йде, як правило, про фактично вироблену продукцію. Тут залишаються поза увагою потенційні можливості підприємства, особливо за непрофільними видами продукції або випуск якої є лише ідеєю. Чим повніше використовується виробнича потужність, тим більше продукції виробляється, тим нижча її собівартість, і в найкоротші терміни виробник накопичує кошти для відтворення продукції та вдосконалення самої виробничої системи: заміни обладнання і технологій, здійснення реконструкції виробництва та організаційно-технічних нововведень.

Отже, виробничий потенціал – це такий обсяг робіт у наведених одиницях виміру витрат праці (нормо-години), що може бути виконаний протягом деякого періоду часу (наприклад, року) основними виробничими робітниками на базі наявних виробничих фондів при дво-, тризмінному режимі роботи й оптимальній організації праці й виробництва, тобто:

$$P=f(\Phi_1, R, \phi), \quad (1)$$

де P – виробничий потенціал у норма-годинах за рік;

Φ_1 – нормативний річний фонд робочого часу, год.;

R – чисельність основних робітників, осіб;

ϕ – рівень ефективності їхньої праці і його фондоозброєність, частки одиниці [4].

Іншими словами, виробничий потенціал – це технічно, організаційно, економічно й соціально обґрунтована норма ефективного робочого часу основного виробничого персоналу підприємства за певний календарний період.

Висновки. Систематизація та узагальнення поглядів учених на визначення поняття «виробничий потенціал» дали змогу встановити, що виробничий потенціал – це системне поняття, яке характеризує можливості підприємства щодо виготовлення продукції, виходячи з наявних у його розпорядженні всіх необхідних складників для забезпечення виробничого процесу – основних фондів, трудових, сировинно-матеріальних ресурсів та технології, а також умов, що визначають можливість впровадження організаційно-технічних і технологічних інновацій. В авторському розумінні поняття «виробничий потенціал» – це сукупність вартісних і натурально-речових елементів, а також людського капіталу виробничого підприємства, яка виражається в потенційних можливостях забезпечити високоефективне виробництво, переробку, збері-

гання, транспортування та реалізацію продукції певного складу, технічного рівня та якості в необхідних обсягах для задоволення потреб ринку. Кожна зі складових частин виробничого потенціалу є нерівнозначною за характеристиками та по-різному впливає на процес виробництва та кінцеві результати.

Отже, виробничий потенціал розглядається нами як цілісна система, яка повинна формуватися відповідно до умов внутрішнього та зовнішнього середовищ і змогла б забез-

печити ефективне виробництво продукції з використанням інновацій виробничого, управлінського та організаційного спрямування. Підвищення ефективності використання виробничого потенціалу підприємства сприятиме зростанню продуктивності промислового виробництва галузі, а отже, збільшенню обсягів і накопиченню інвестиційних ресурсів для забезпечення розширеного відтворення, тобто динамічного розвитку економічної системи в цілому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойківська Г. Напрями підвищення ефективності використання виробничого потенціалу переробних підприємств системи АПК : [монографія] / Г. Бойківська. – Тернопіль : Крок, 2012. – 238 с.
2. Абалкин Л. Диалектика социалистической экономики / Л. Абалкин. – М. : Наука, 1981. – 351 с.
3. Герасимчук З. Виробничий потенціал регіону: методика оцінки та механізми його нарощування / З. Герасимчук. – Луцьк : ЛДТУ, 2003. – 244 с.
4. Іщук С. Виробничий потенціал промислових підприємств: проблеми формування і розвитку : [монографія] / С. Іщук. – Львів : ІРД НАН України, 2006. – 278 с.
5. Краснокутська Н. Потенціал підприємства: формування та оцінка : [навч. посібник] / Н. Краснокутська – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.
6. Фигурнов Э. Потенциал предприятия социалистического общества / Э. Фигурнов // Политическое самообразование. – 1982. – № 1. – С. 5–12.
7. Свободин В. Потенциал сельскохозяйственного предприятия и оценка эффективности его использования / В. Свободин // Вестник статистики. – 1984. – № 10. – С. 7–9.
8. Шевченко Д. Проблемы эффективности использования экономического потенциала / Д. Шевченко. – Владивосток : Изд-во Дальневост. ун-та, 1984. – 235 с.
9. Ареф'єва О. Економічні засади формування потенціалу підприємства / О. Ареф'єва, Т. Харчук // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 7(85) – С. 71–76.
10. Анчишкин А. Научно-технический прогресс и интенсификация производства / А. Анчишкин. – М. : Политиздат, 1981. – 94 с.
11. Осовська Г. Економічний словник / Г. Осовська, О. Юркевич, Й. Завадський. – К. : Кондор, 2009. – 360 с.
12. Сисоєва І. Особливості облікової політики для промислових підприємств різних масштабів / І. Сисоєва, О. Балазюк // Ефективна економіка. – 2014. – № 11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economy. nauka.com.ua>.
13. Дончак Л. Оцінка ефективності внутрішнього економічного механізму / Л. Дончак // Матеріали VI Регіональної науково-практичної конференції «Теорія та практика сучасного підприємства в контексті парадигми економічної безпеки». – Вінниця : ВНТУ, 2012. – С. 303–306.